

בס"ד

שיעור הגר"א עוזר שליט"א ראש ישיבת אתרי

המתקיים בבית הכנסת "מאור ישראל", בראנד 18, הר נוף

בענין:

מצות בנין בית המקדש

- תקפא -

נמסר בש"ק פ' תרומה ה'תשע"ט

בש"ק פ' תצוה יחל השיעור אי"ה בשעה 21:15 בליל שבת

השיעור יהיה בענין:

פורים קטן

השיעור יהיה לעילוי נשמת ר' שלמה ב"ר בן ציון זצ"ל ור' שמואל יצחק ב"ר דוד זצ"ל

בברכת שבת שלום

המארגנים

בענין בנין בית המקדש

למאור ובשמים כאן. ופירשו כי כן דרך המלכים להיות הקטורת מקוטרת בבתיהם בכל עת והנרות דולקות תמיד אף בטרם באים אל הבית. הרי שהדלקת הנר יש בה קיום דין של עשיית המקדש, ובכלל נדבת חומרי המשכן עצמו היא.

וכן מבואר בפשוטם של המקראות, שהרי בכל חמשת הפרשיות העוסקות במשכן וכליו, מוזכרות עריכת הלחם והעלאת הנרות והקטרת הקטורת, עם עשיית הכלים עצמם, הבאתם והעמדתם - והיינו משום שהעלאת הנרות ועריכת הלחם מהוות חלק מצביון המשכן גופו, לא רק בתורת עבודה בתוכו.

ועוד יובן בזה היטב פשט הכתובים. דהנה הגר"ח אמר (מובא בחדושי הגרי"ז סו"פ אמור) שלכך נתן קודם את השלחן ואחר כך את המנורה, כי גדר מקומה של המנורה הוא 'נוכח השלחן' דוקא - לכן הקדים העמדת השלחן. ועוד הוסיף (בסטנסיל על הש"ס) בזה טעם למה בנו מזבח הנחושת קודם הכיור, והלא סידור המשכן כולו היה מהפנים כלפי חוץ והרי הכיור לפנים מן המזבח הוא - אלא שמקום הכיור הוא 'בין אהל מועד ובין המזבח', על כן היו צריכים ליתן את המזבח תחילה כדי שיינתן הכיור במקומו, כי כן עיקר הווייתו ומקומו, להיות בין אהל מועד למזבח. ולפי"ז יש לנו לדקדק בסדר המקראות המורים שמשנה רבינו נתן השלחן וערך עליו הלחם ורק אחר כך שם את המנורה נוכח השלחן - מה טעם עריכת הלחם קודמת להצבת הכלים עצמם, אך לפי האמור הרי מובן שעריכת הלחם גופא מהווה את צורת הבית ותבניתו, וא"כ כשהמנורה ניתנת 'נוכח השלחן' היינו שלחן ערוך, שרק כך שלמאות צורת השלחן.*

ב ובוה יבואר עוד, דהנה תנן במנחות (כח). שבעה קני מנורה מעכבין זה את זה, שבעה נרותיה מעכבין זו זו. ותמהו התוס' אמאי לא חשיב במשנה גביעיים פרחים וכפתורים המעכבים זו זו כדאמרינן בגמרא. וכתבו: ושמא משום דליתנהו בשאר מיני מתכות שהרי אין עושים אותם אלא במנורה של זהב, לכך לא שנאם. ותירוצם טעון המתקה, סוף סוף כאשר הם נעשים - במנורה של זהב - מעכבים זה את זה, ומה טעם לא תני להו.

ויובן בהקדם דברי הגרי"ז (שם) שהקשה מדוע הוצרכו בגמרא לדרוש עיכוב בשבעת הקנים מדכתיב בהו לשון 'הויה', והלא בלאו הכי כל צורת הבית וכליו נמסרה לנביא כדכתיב 'הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל' ואם כן אי אפשר לעשות המנורה בשינוי ממה שהראה משה רבינו. [יסוד הקושיא על פי דברי הגר"ח (בית הבחירה א) ד'הכל בכתב' מעכב]. ופירש שאמנם ידענו עיכוב בקיום 'ועשו לי מקדש' שהרי צורת הבית אינה שלמה אלא במתכונת הבית והכלים שנמסרה, אבל הכשר העבודה הפרטית מיהא יתכן אף כשאין צורת הבית בשלמותה [עכ"פ לחכמים

א 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם'. הנה הרמב"ם מקרא זה כמצות עשה אחת לבית ולכלים (ריש הל' בית הבחירה ובספר המצוות עשה כ). והרמב"ן (עשה לג) השיג ונקט שעשיית הכלים מצוה לעצמה. ופירש הגר"ח (בסטנסיל) שיטת הרמב"ם, שכלי המקדש מלבד מה שהם משמשי עבודה הרי הם מהוים חלק מצורת הבית, שאין שלימות צורת הבית אלא בהיות הכלים בתוכו, הלכך עשיית הבית והכלים מצוה אחת היא.

והוכיח הגר"ח ממה שאמרו (בתוספתא מנחות ו ובירושלמי שקלים ד,ב) לרבי מאיר, השלחן והמנורה והמזבחות והפרוכת מעכבים את הקרבנות, והיינו מפני שהכלים מהוים חלק מצורת הבית. ואפילו לחכמים החולקים וסוברים שאין הכלים מעכבים את הקרבנות, אמר הגר"ח דלא פליגי אלא לענין דיעבד אבל לכתחילה מודים שנצרכים לצורת הבנין. אכן מדברי המאירי (בשקלים) מוכח טפי, דהא דלחכמים אין הכלים מעכבים, היינו משום דס"ל כמאן דאמר מקריבים אעפ"י שאין בית, ומחלוקתם תלויה במחלוקת ר"א ור"י אם מקריבים בלא בית אם לאו. הרי מבואר מדבריו שאפילו לחכמים, כאשר אין מנורה או שלחן - הרי זה כ'אין בית', כי כן תבניתו וצביונו, עם הכלים המונחים בו.

ומתאים הדבר בשיטת הרמב"ם, שהביא כל דיני עשיית הכלים ותבניתם בהלכות בית הבחירה ולא בהלכות כלי המקדש - כי הם חלק מתבנית הבית.

וכן הוכיח הגר"ח מעשרה שלחנות ועשר מנורות שעשה שלמה, ולמ"ד (במנחות צט) אין כשרים לעריכה והדלקה אלא השלחן והמנורה שעשה משה. הרי שכל השאר לא היו משמשים לעבודה כלל וכל עשייתם לא היתה אלא להשלמת צורת הבית, שכן נמסר לדוד המלך עפ"י נביא.

והוסיף הגר"ח שגם העמדת הכלים במקומם המסוים, הוא משום צורת הבית. וכן מוכח מפירוש תלמיד ר' שמואל בר' שניאור ופירוש רבנו משולם בשקלים שם, שלר' מאיר גם מיקום הכלים המסויים מעכב.

ולא זו בלבד שהכלים העומדים במקומם מהוים חלק מצורת הבית, אלא נראה שאף היות הנרות דולקים והשלחן ערוך בלחם, גם זה נצרך לשלמות צורת הבית. והרי ממקום שהוכיח הגר"ח מוכח כן, דהאיכא למ"ד במנחות שם שהיו מדליקים בשאר המנורות שעשה שלמה. ואמנם רש"י שם פירש שהיו מדליקים רק באחת מהן, אבל בילקוט שמעוני (מלכים קפה), מובא בחק נתן בשם מדרש תדשא, ובמש"ח תצוה - ושם פירש כן בדעת ר"א בן שמוע במנחות שם. וע' קר"א) איתא שהיו מדליקים בכל העשר שעשה שלמה. והלא ודאי למצות הדלקה די במנורה אחת, ומה ענין הדלקת השאר - ומוכח שמלבד המצוה המסויימת הנעשית בכלי, יש במנורות הדלוקות קיום דין בצורת הבית, אשר על כן מדליק את כולן.

והדברים מבוארים בפירוש בעלי התוס' על התורה (תרומה) שעמדו על מה שמנה הכתוב 'שמן למאור בשמים לשמן המשחה ולקטרת הסמים' עם כל נדבות המשכן, והלא בעשיית המשכן עסקינן ולא בהקרבת הקרבנות [שהרי לא הזכיר הכתוב נדבת חטים למנחות ובהמות להקרבה], ומה ענין שמן

א ואולם ברמב"ן (פקודי מ"ז) מבואר שערכו הלחם והדליקו נרות רק לאחר שהוקם כל המשכן ונמשח הוא וכל כליו. ויתכן שהרמב"ן הולך לשיטתו שמצות עשיית הכלים נפרדת מעשיית הבית, ואינם נידונים כתבנית הבית אלא משמשי עבודה, אבל להרמב"ם שפיר יש לפרש פשט המקראות כסדרם.

כמו כן יש לדקדק מדוע לא הוזכר כיסוי הכבש ונשיאתו במסעות ישראל, עם כל הכלים המפורטים בפרשת במדבר.

ובספר פנים יפות (ויקרא ד"ה ונתנו), צדד שבמשכן לא היה כבש. ובפרט לדעת התנאים שהמזבח במשכן היה נמוך, שלש אמות קומתו כפשטיה דקרא, שלכאורה אין צורך בכבש. אך בברייתא דמ"ט מדות (מובאת בילק"ש סוף פקודי) המובאת ברש"י (תרומה שם) מבואר שהיה שם כבש אף לפי דעה זו. וכן מבואר ברש"י בזבחים (קח:) ובתוס' (שם סג. ובמנחות נז סע"ב). וא"כ הדרא קושיא לדוכתה. וכן בקרן אורה (זבחים סג.) התפלא שלא מצינו בתורה דבר מענין הכבש וממה היה עשוי. [והדבר נפלא עד יגלו כלי המשכן].

ועוד יש להקשות לפי המבואר בדברי הגרי"ז (ברייתא הלכות בית הבחירה) שהכבש כגופו של מזבח [והתבאר בזה בהרחבה בשיעור בענין כבש המזבח], הלא אמרו (בזבחים נג:) שלכך לא היה יסוד למזבח בקרן דרומית מזרחית, לפי שלא היה שטח זה בחלקו של טורף והרי ילפינן מקראי שבנימין זכה להיות מקום המזבח בחלקו, והואיל והיתה רצועה משבט יהודה נכנסת לצד מזרח ולצד דרום המזבח, לכך באותו מקום לא היה יסוד. וקשה, אם הכבש כמזבח לכל דבר, נמצא שלא היה בחלקו של טורף שהרי הכבש בדרום היה, בחלקו של יהודה.

עוד יש לעמוד על לשון הרמב"ם המוקשה (בית הבחירה ב,יז): 'ארבע קרנות של מזבח ויסודו ורבעו מעכבין. וכל מזבח שאין לו קרן יסוד וכבש וריבוע הרי הוא פסול שארבעתן מעכבין, אבל מדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו אינן מעכבין' וכו'. הנה פתח בשלשה דברים המעכבים וסיים בארבעה. ומדוע כפל הדברים וגם פיצלם לשתי מחלקות, אחת של קרן יסוד וריבוע, ואחת של קרן יסוד ריבוע וכבש, מה גם שבברייתא (בזבחים סב) שנו כולן בחדא מחתא.

ולאור המבואר לעיל יתורץ היטב, הנה הקשו המפרשים סתירת דברי הרמב"ם (כפ"ב מהל' בית הבחירה) לענין מידות המזבח: המזבח מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו ממקומו לעולם.. מדות המזבח מכוונות הרבה.. ואין להוסיף על מדתו ולא לגרוע ממנו. ושלשה נביאים עלו עמהם מן הגולה, אחד העיד להן על מקום המזבח ואחד העיד להן על מדותיו. ואילו בסוף הפרק כתב: מדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו אינן מעכבין, והוא שלא יפחות מאמה על אמה.

וכן יש לשאול מדוע צריכים ריבוי מקרא שהקרא והיסוד והריבוע מעכבים במזבח (בזבחים סב.), תיפול"ל משום 'הכל בכתב' וכדברי הגר"ח דהוי לעכובא [וכקושיית הגרי"ז הנ"ל לענין עיכוב בקני המנורה].

ופירשו הגרא"ל מאלין (ח"ב כז) והגרי"ד סוליביצ'יק (בלקוטים

דר"מ) - לכך אצטריך 'היו' ללמד ששבעת הקנים מעכבים אף בהכשר מצות ההדלקה.

מעתה נראה שהואיל והמנורה כשרה גם בשאר מיני מתכות, וכשעושה משאר המינים אין צריך כפתורים ופרחים ולא לעשותה מקשה (כדררשינן בגמרא שם), א"כ מסתבר שגם כשעושה של זהב ולא עשה בה כפתורים ופרחים, קיים מיהא מצות הדלקתה, דלמה יגרע הזהב משאר מינים הכשרים להדלקה אף בלא גביעים וכפתורים, וכמו שנקט בסברא בספר הר המזרח על הרמב"ם שם [דלא כלקוטי הלכות], ומה דאמרינן דגביעים מעכבים, זהו רק כלפי תבנית הבית וכליו, ולא לענין עיכוב בהכשר ההדלקה. ואם כן י"ל שזהו עומק תירוץ התוס' דלכך לא קתני בהו עיכוב, מפני שאינם מעכבים את העבודה, והראיה מדכשר בשאר מיני מתכות בלא גביעים וכפתורים, והמשנה לא נקטה אלא דברים המעכבים בהכשר העבודה כגון שבעה קנים ושבעה נרות [וכדמוכח כן מהא דהוצרכה הגמרא לגזרת הכתוב דהויה, ולא אתי לה מדינא ד'הכל בכתב'], אבל גביעים אינם מעכבים העבודה אף לא בשל זהב.

נמצא דגדר הדברים הוא כך, כשעושה מנורה משאר מיני מתכות, אמנם חיסר בצורת הבית שהרי מנורת זהב היא מצורת הבית, וכל שלא עשה ככתוב מחסר בצורתו [ואף לעכובא להגר"ח], אבל מצות הדלקה לעצמה שפיר מקיים אף בזה.

תדע שכן הוא, דהנה נפסק בשו"ע (יו"ד קמא) שאסור לעשות מנורה של חול כתבנית המנורה שבמקדש גם אם עושה בלא גביעים כפתורים ופרחים שהיו בה. וכתב רעק"א דנראה שזה דוקא כשעושה בשאר מיני מתכות אבל אם עושה מזהב, הלא כיון שהגביעים מעכבים בה ליכא איסור לעשותה בלא גביעים, שאין זה כתבניתה. אולם כבר הביא הפתחי-תשובה שם שבמהרי"ק שהוא שורש הדין, מבואר שגם בשל זהב אסור. וצ"ב בטעם הדבר, הלא טענת רעק"א נכוחה דליכא איסור עשייה אלא כשעושה כתבניתה הכשרה. אך להאמור אתי שפיר, שהרי אף בשל זהב כשרה להדלקה אף בלא גביעים ופרחים, רק שחיסר בצורת הבנין, הלכך אסור לעשות כן בחול [וכדאסרינן לעשות בשל שאר מיני מתכות מהאי טעמא דכשרות להדלקה] ולא דמי לעשה שש קנים או שמונה דשרי - דהתם אינה כשרה להדלקה כלל.

ג ועוד יבואר לאור זה, דהנה יש לשאול מה טעם לא הוזכר הכבש בכלל עשיית המשכן וכליו. ורש"י (בפרשת תרומה כז,ה) כתב על פי המכלתא שעשיית הכבש שמענו בפרשת 'מזבח אדמה תעשה לי' (בסוף סדר יתרו) דכתיב לא תעלה במעלות - לא תעשה לו מעלות בכבש שלו אלא כבש חלק; למדנו שהיה לו כבש. ומ"מ צריך טעם שלא הוזכר הכבש עם המזבח ושאר כלים, לא בציווי ולא בהקמה.

ב וא"ת להמאירי שפירש דברי חכמים דמקריבין אע"פ שאין בית, הלא נראה דאין מדליקין אלא בבית וא"כ כשיחיסר מתבנית הבנין וכליו אמאי מדליק. וי"ל שנקט המאירי ד'הכל בכתב' אינו מעכב בדעיבה, או עכ"פ תבנית הכלים אינה מעכבת את כללות צורת הבית בדעיבה. ועי"ל דמדגלי קרא דשאר מיני מתכות כשרים למנורה, הרי ממילא השמיענו שאין פרט זה מעכב בצורת הבנין, שהרי אין הדלקה בלא בית. והשתא י"ל דאף ד"מ אפשר להקריב קרבנות כשאין המנורה כתבניתה. והעיר הרב נרנות לדברי האו"ז (הל' תנוכה) שבמשך שמונת הימים שנעשה להם נס היו עסוקים בבניית המזבח שנסתר - הרי שהדליקו המנורה אף בלא מזבח.

ג וערב"ן ריש בהעלתך (ה,ה) דמבואר שרק מקשה מעכב אבל כפתוריה ופרחיה אינם מעכבים [ומש"כ שם גם 'קנים' והלא שנינו שמעכבים - י"ל שהכוונה לצורת הקנים, שלשה מכאן ושלושה מכאן] שהם לפיו בעלמא. [ונראה שבדוקא נקטו בגמרא 'תשעה גביעים מעכבים אז', כפתורים מעכבים אז' וכו' - ולא אמרו שמעכבים את המנורה]. ויש לפרש כהגרי"ז ש"מ מעכבים בצורת הבנין, אך י"ל שכך נמסר מעיקרא שיש דברים שאינם אלא לתחילה הלכך אין בזה חסרון משום 'הכל בכתב'.

לו הכשר הקרבה, כי הכבש אינו מצורת הבנין אלא שמעכב בכשרות המזבח בלבד [וממילא כיון שהמזבח פסול הרי שהבית חסר מזבח ולא נתקיימה מצוותו], אבל הכבש מצד עצמו אינו מתבנית הבית כי אין עשייתו מפורשת במעשה המשכן]. ותואמים הדברים עם המשך דבריו באותה הלכה: 'אבל מדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו אינן מעכבין' - כלומר בהכשר ההקרבה דמיירי ביה עתה [וכנ"ל שהמדות מעכבות בצורת הבית אבל לא בהכשר ההקרבה].

נמצא אם כן שדין הכבש מהופך ממדות המזבח: הכבש אינו מצורת הבית אבל נצרך להכשר ההקרבה, ואילו המדות מעכבות בצורת הבית אבל אינם מעכבות בהכשר המזבח. ואילו קרן יסוד וריבוע מעכבים מצד שני הדינים. וזה פשר כפילות הרמב"ם בשלשה אלו, כי בראשית ההלכה מיירי בצורת הבית ובסיפא מיירי בפסול הקרבה והם שני דינים.

ומוכן לפי"ז בדרך פשוטה מדוע אין הכבש צריך להיות בחלקו של טורף אעפ"י שבכלל 'מזבחי' הוא לכל הלכותיו - כי זהו רק מצד היותו טפל למזבח. ושונה מהיסוד דקיי"ל שצריך להיות כולו בחלק בנימין, שהרי כמבואר לעיל בדברי הרמב"ם, היסוד מצד עצמו הוא מעצם הבנין, משא"כ הכבש שאינו אלא כמסתפח אל המזבח".

ד ויש להוסיף בזה עומק נוסף, דהנה כתב הרמב"ם ז"ל ריש הלכות בית הבחירה: 'מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה שנאמר 'ועשו לי מקדש'. ובריש הלכות מלכים כתב: 'שלש מצוות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ, למנות להם מלך וכו' ולהכרית זרעו של עמלק וכו' ולבנות בית הבחירה שנאמר 'לשכנו תדרשו ובאת שמה'. וכבר עמד הלחם-משנה (בהל' מלכים) מדוע שינה הרמב"ם טעמו והביא בהלכות מלכים מקרא אחר למצות בנית בית הבחירה. אכן יש לבאר עוד מה שכתב שם ששלש מצוות אלו נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ (ומקורו בברייתא בסנהדרין כ:), והלא במצות 'ועשו לי מקדש' נצטוו עוד במדבר וקיימוה שם בהקמת המשכן. וכן קשה מהמשך דברי הרמב"ם (עפ"י הגמרא שם) 'מינוי מלך קודם למלחמת עמלק וכו' והכרתת זרע עמלק קודמת לבנין הבית שנאמר ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב מכל אויביו ויאמר המלך אל נתן הנביא אנכי יושב בבית ארזים וגו'' - והלא מצות עשיית מקדש קדמה בציווי ובמעשה לשתי המצוות האחרות.

אכן נראה ששני ציוויים המה: מצות עשיית מקדש לה', ובניית בית הבחירה במקום המסויים אשר יבחר ה'. והם שני

ז על כרחך לומר כן, שהרי פשט לשון הרמב"ם בריש הל' בית הבחירה שמפרט והולך מצות עשיית המקדש, והכליל (בה"ח) הכבש בעשיית הבית. ועוד משמע בהט"ו שהבונה אבן פגומה בין מזבחה בין בבכש עובר ב'עשה' ופירש המשל"מ דעשה זה נכלל ב'ועשו לי מקדש' [שעל כן לא מנה הרמב"ם מצות 'אבנים שלמות תבנה' כמצוה לעצמה] - וע"כ לומר שאף כי הכבש מצד עצמו אינו מצורת הבנין אבל מאחר שמעכב את כשרות ההקרבה במזבח הרי סוף סוף המזבח פסול וממילא ליתא לקיום מצות ועשו לי מקדש.

אמנם נראה לפי הנ"ל שאם עשה כבש כל דהו, שלא כפי מידותיו המפורטות - המזבח כשר להקרבה וגם אל חיסור בעצם תבנית הבית, אלא שלפי הגר"ח מעכב בדין הבית בבית עולמים משום 'הכל בכבש', אולם במשכן שלא נאמרה עשייתו בפירוש ולא כיצד לעשותו - כשר בכל אופן שנעשה.

ח וללו (בזבחים נד.) שהיה יסוד בכל הריבוע אלא שלא היה מקום מתן דמים, י"ל דהוי כבש שלדעת התוס' בזבחים והרמב"ם אם נתן שם כיפר, כוריקה שלא במקומו. [התוס' בזבחים נד. העירו לרב שאמר שלא היה שם יסוד, מלשון הגמרא 'רצועה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסת לחלקו של בנימין ובה מזבח בני' - משמע שהיה מה בנין. ויש מקום ליישב קצת שהכוונה לכבש שאף הוא בכלל 'מזבח' כנ"ל].

שבסוף חדושי הגר"ז עמ"ס סוטה, לב) שמדות המזבח אמנם נאמרו לנביא ככתוב 'הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל' דקאי גם על מדות המזבח כמבואר בחולין (פג:), והיינו משום שהמזבח הוא חלק ממכלול צורת הבית, ובנייתו כלולה במצות 'ועשו לי מקדש' כנ"ל, וכלפי דין זה המדות מכוונות ביותר, שאין מתקיימת מצות בנין בית הבחירה כאשר המזבח אינו כמדתו שניתנה לנביא. ומ"מ לענין הכשר הקרבה אף אם עשה שלא כמדתו כשר. [ומה שכתב הגר"ח בספרו דדינא אף ד'הכל בכתב' מעכב במקדש, היינו לענין בנין הבית, אבל מעשה ההקרבה כשר אף כשלא התקיים הבנין ככל צורתו]. ע"ש באריכות בדבריהם המאירים. ומובן בזה מדוע צריך קרא לעכב בקרן וכבש וריבוע - דהיינו עיכוב בהכשר ההקרבה.

ובזה יש ליישב סוגית הגמרא בזבחים (נט.) דפריך על רב שאמר מזבח שנפגם כל הקדשים שנשחטו שם פסולין והאמר רב גידל אמר רב מזבח שנעקר מקטירין קטורת במקומו. ומשני מודה רב בדמים שצריך מזבח, ורק לענין קטורת מקטירין בלא מזבח. והקשה הקרן-אורה, מה עלה על דעת המקשה והלא תנן במדות ובחולין שהפגימה פוסלת במזבח. [ויש מקום לתרץ שלפי הסלקא-דעתין הטעם שפסול הוא משום חציצה לרצפה כיון שאין כאן מזבח כשר. ואף על פי שלכאורה מבואר בסוגית הגמרא שם שאין לפסול מטעם חציצה, יש להאריך ולישב הדברים. ואכ"מ]. אך לפי הנ"ל יש לישב, שזה שהפגימה פוסלת היינו משום שחסר בצורת הבנין וכאילו לא בנה מזבח ולא השלים תבנית הבית בשלמותו כנ"ל, אבל יש לומר [לפי הסלקא-דעתין] שהכשר הקרבה מיהא איכא, על כן אין להקשות מהמשנה ד'נפגם' על דין נעקר המזבח שמקטירין קטורת במקומו.

עתה נשוב אל הכבש. הנה יש לשאול על הא דדרשינן בזבחים (סב.) ויאמר דויד זה הוא בית ה' האלקים וזה מזבח לעולה לישראל - כי בית, מה בית ששים אמה אף מזבח ששים אמה. ופרש"י שיש רשות להוסיף על מדות המזבח עד ששים אמה אלא שלא הוצרכו לששים אמה. והרי אם הכבש כמזבח נמצא שמקום המזבח עם הכבש הוא ס"ב אמה. ומבואר שאין הכבש בכלל המדות שנאמרו בגבולות המזבח. ומה טעם יש בדבר.

ונראה שאמנם הכבש נצרך להכשרו של מזבח כפי ששינוי בברייתא, אבל הכבש מצד עצמו אינו מכלל צורת הבית לענין קיום 'ועשו לי מקדש'. ועל כן לא קשה הקושיא שבפתח דברינו, כי לכך אין הכבש מוזכר בעשיית המשכן מפני שאינו מתבנית המשכן. ומה שהוא נצרך למזבח ונידון כמוהו להלכותיו השונות, זה רק מצד טפלותו אליו, אבל מצד עצמו אינו חלק מתבנית הבית כמו המזבח עצמו.

ובכך יתישבו דברי הרמב"ם כמין חומר; בתחילה פתח הרמב"ם בקרנות ויסוד וריבוע שהם מעכבים, והשמיט כבש - כי עד עתה קאי על צורת הבית, ורק אלו השלשה מעכבים בצורתו [וכנ"ל במזבח שנפגם שנחסר בצורת הבית]. ואח"כ הוסיף 'כל מזבח שאין לו קרן יסוד וכבש וריבוע הרי הוא פסול' - כלומר אין

ו אמנם השפ"א שם כתב (ונסתייע מלשון התוס' - דלא כפרש"י) ששים אמה כולל הכבש, ולא החשיבו היסוד והסובב אלא מקום הקרנות והמערכה [ואל תתמה על כך, שהרי גם מדת ששים של הבית אינה כוללת עובי הכתלים כמבואר במשנת מדות. ואף ששים של מזבח הכוונה לתוכו ולא ל'כתליו' כלומר עובי היסוד והסובב]. ונראה לכאן שכן פרש הרמב"ם שהרי כתב שאין להוסיף ולא לגרוע על מדות המזבח השנויות. וכבר תמהו המפרשים מהמבואר בסוגיא שניתן להוסיף עד ששים (ע' יד דוד ובה תודה) אך לפירוש השפ"א קושיא מעיקרא ליתא, כי אכן מדות המזבח שהיו בפועל היינו הך 'ששים' דאמרינן. וגם קושיית התוס' (בד"ה אף) אינה קשה לפי"ז.

הבחירה ויד) - דלא כהרמב"ם - קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא, ואעפ"כ לענין מורא מקדש לא השיג על מה שכתב הרמב"ם (ז,ז) 'אעפ"כ שהמקדש היום חרב בעונותינו חייב אדם במוראו כמו שהיה נוהג בו בבנינו', ובפשוטו שתיקתו מורה שמסכים שמצות מורא מקדש בזמן הזה מדאורייתא [וזה דלא כהקריית-ספר שם, והמנ"ח (רנד) צדד בזה]. וכן לענין איסור הבמות, לא השיג הראב"ד על דברי הרמב"ם (שם א,ג) שנאסרו הבמות לעולם - ומבואר כסברת הר' חיים שאף אם הקדושה בטלה הבמות אסורות, והיינו משום בחירת המקום כאמור. וא"כ יש לומר שסובר הראב"ד שמצות מורא מקדש, שלא יכנס להר הבית במקלו או מנעלו וכו' (כמפורט במשנה ברכות נד וגמרא שם סא), בבחירת המקום תליא, ולכן היא נוהגת אף לאחר שבטלה קדושתו.

וסמך גדול לזה, מהמבואר באותה משנה שדין מורא מקדש נוהג בכל ההר, ופשט דברי הרמב"ם משמע שזהו מדאורייתא² [דלא כהמאירי (בברכות סא ויבמות ו) שהוא מדרבנן]. ובאור הדבר עפ"ד הרמב"ם (ז,י) שמוסיפין על העזרה עד המקום שירצו מהר הבית, ודקדק האור-שמח (שם ובמילואים ובמש"ח בהפטרות תצוה) והוכיח מהמקראות שכל הר הבית ראוי לבנין הבית אבל לא מחוצה לו, וכדכתיב 'בהר ה' יראה', וכן 'תבאמו ותטעמו בהר נחלתך, מוכן לשבתך וגו'' ותרגם אונקלוס: 'בטורא דאחסנתך אתר מתקן לבית שכנתך'. וכן אמרו במדרש (שמו"ר בא טו) 'אם אין אתה נותן לי בית המקדש ת"ק אמה על ת"ק אמה לא נתת לי כלום' והרי מדה זו היא מדת ההר כולו. וכן הביא האו"ש קרא ד'כי בחר ה' בציון' ופירש ש'ציון' הוא הר הבית. ולפי האמור הרי הדברים מחוורים היטב, שהלא מקרא זה הובא במכלתא הנ"ל לענין בחירת בית עולמים - ומוכח שכל ההר [שהוא הקרוי 'ציון'] נבחר מקומו לשכינה, ועל כן קידוש העזרה אינו שייך אלא בגבולות ההר, כי רק הוא המקום הנבחר. ומובן אם כן שגם דין מורא מקדש - התלוי בבחירה ולא בקדושה בפועל כאמור - נוהג בהר כולו שהרי כל ההר הוא המקום הנבחר.

ו) ואם כן הרי מתחווים בפשיטות דברי הרמב"ם הראשונים, שמצות עשיית מקדש לחוד והמצוה לבנותו במקום הנבחר לחוד; במדבר נצטוו במצות עשיית מקדש כדכתיב 'ועשו לי מקדש', וגם קיימוה, אבל עדיין לא נבחר לו מקום מסוים שהרי היה הולך ממקום למקום, ורק לאחר הכניסה לארץ וירושה וישיבה נאמר 'כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אליכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם - לשכנו תדרשו ובאת שמה', הוא הכתוב שמביא הרמב"ם כמקור 'לבנות בית הבחירה'. ומצוה זו של הבניה במקום הנבחר, אינה נוהגת אלא לאחר העמדת מלך ומחייית זרעו של עמלק. ודיברנו בכל זה במקום אחר בתוספת דברים".

והנה הוסיף הגרי"ז שם שכשם שנאמר בחירה על מקום הבית,

ענינים חלוקים. ובאור הדברים עפ"י מה שכתב הגרי"ז (במכתב שבסוף ספרו, דף פא) להבחין בין דין 'קדושה' ל'בחירה', דהנה נחלקו תנאים (בעדיות ח,ו) אם קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא שעל כן מקריבים אעפ"י שאין בית - כדברי רבי יהושע, או קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא ואין מקריבים אלא כשהבית בנוי, כדעת רבי אליעזר (וכבאור הגמרא בשבועות טז. ועוד). ועוד תנן (בזבחים קיב:) משבאו לירושלם נאסרו הבמות ושוב לא הותרו [אף לאחר חורבן הבית]. ודעת רבנו חיים כהן (בתוס' מגילה י. ועוד³) שמשנה זו אתיא ככולי עלמא, דאף למ"ד קדושה ראשונה בטלה כשנחרב הבית - הבמות לא הותרו. וביאר הגרי"ז כי אף שקדושת המקדש בטלה אבל בחירת המקום היתה לעד וכדכתיב 'זאת מנוחת עדי עד', ונקט הר' חיים שאיסור הבמות אינו תלוי בקדושת המקדש אלא בבחירת המקום הלכך הבמות אסורות לעולם כי בחירת המקום לא בטלה, אף לאחר שבטלה הקדושה.

ובזה ביאר הגרי"ז מה שאמרו בגמרא (זבחים כד.) שדוד קידש רצפת העזרה, והלא שלמה בנה את הבית ולא דוד (וכבר עמדו על כך התוס'), וכן מבואר במקום אחר ששלמה הוא שקידש את העזרה ואת המזבח (ע' זבחים ס: ורמב"ם בית הבחירה ו,יד) - אלא דקדושה לחוד ובחירה לחוד, כלומר אף דהקדושה בפועל היתה ע"י שלמה אבל בחירת בית עולמים היתה ע"י דוד עפ"י גד החוזה (ככתוב בסוף ספר שמואל וברדה"י-א כא-כב).

ועיקר הדבר שאיסור הבמות תלוי בבחירת המקום, כן עולה מפשוטו של מקרא (ר"פ ראה) שנימק החר הבמות בכניסתם לארץ בכך שעדיין לא באו אל המנוחה ואל הנחלה ולא נבחר המקום אשר ישכן ה' שמו שם. וכן מתבאר מדברי המכלתא (ר"פ בא): עד שלא נבחרה ירושלים היתה כל ארץ ישראל כשרה למזבחות, משנבחרה ירושלים יצאת א"י שנאמר השמר לך פן תעלה עלתיך בכל מקום אשר תראה, כי אם במקום אשר יבחר. עד שלא נבחר בית עולמים היתה ירושלים ראויה לשכינה, משנבחר בית עולמים יצאת ירושלים שנאמר כי בחר ה' בציון. ואומר זאת מנוחת עדי עד וכו'. עד שלא נבחר אהרן היו כל ישראל כשרים לכהונה, משנבחר אהרן יצאו כל ישראל וכו'. עד שלא נבחר דוד היו כל ישראל כשרים למלכות, משנבחר דוד יצאו כל ישראל. הרי מפורש שהבחירה היא המוציאה את שאר המקומות מהקרבה [דומיא דבחירת דוד, דלא מיירי בחלות קידוש אלא בבחירה, והיא היא ממהותה של הבחירה, לסיימו ולהבדילו מכל השאר⁴], והרי ה'בחירה' היא לעולם ועד.

וכן מדוקדק מאד בפירוש המשנה להרמב"ם (במגילה ט), שאיסור הבמות נובע מבחירת ירושלים. וכן מדוקדקת לשונו בהלכות יסודי התורה (ט,ג) 'כגון אליהו בהר הכרמל שהקריב עולה בחוץ וירושלים נבחרת לכך והמקריב בחוץ חייב כרת'.

ה) ויש להוסיף שבזה מתורצת שיטת הראב"ד, שפסק (בית

יב וכו' כבש"ת אבנ"ז י"ד תני, עפ"י משמעות הגמרא.

יג וכן פירש רש"י ביחזקאל (מח,י) 'והיה מקדש ה' בתוכו' - הוא הר הבית, חמש מאות קנים על חמש מאות קנים.

יד שיעור יח בענין קדושת הארץ והמקדש. [ויש לדון לפי האמור דלהראב"ד דבזה"ו בטלה קדושת המקדש. נהי דאיכא איסור במות, אבל בתוך ההר י"ל שאין איסור שהרי הוא המקום הנבחר. אך שמא כיון דאיכא בחירה גם על מקום המזבח כדהוכיח הגרי"ז, שמא איסור במה תליא במקום המזבח].

ט דלא כרש"י זבחים קיש. ותוס' והדושי הר"ן חולין ז.

י וע' במש"ח (הפטרות פקוד) שהשכינה שרייה במקום המקדש בתכלית ההעלם אף דבטל הקידוש דשלמה, דע"י קביעות מחשבתו של דוד בלבו לבנות את הבית, קדושת הבית קיימת כשהיתה לעולמי עולמים כהעלם, בחינת המחשבה של דוד קדישא. והוא הטעם לאיסור במות הגם דבטלה הקדושה הנגלית.

יא ע' בשיעור צד, ד בענין מלכות בית דוד.

ואינו מכלי המקדש'.

ועיקר דבר זה שהארון מהוה מקום הנחת הלוחות ואינו דבר לעצמו, מפורש גם בדברי האחרונים שביארו בזה מדוע לא היה ארון בבית שני - מפני שלא היו שם לוחות, שגנזן יאשיהו המלך, הלכך אין דין ארון בלא לוחות (עפ"י מנחת חינוך צח; רש"ש יומא נג. משך חכמה תרומה; הגרי"ז עקב), וכבר קדם בזה המהר"ל בגור אריה, על שאלת רש"י (תרומה כה, כא) למה נכפל הציווי על נתינת הלוחות בארון, בסוף הציווי על עשיית הארון ובסוף עשיית הכפורת - ותירץ המהר"ל לומר ששנה עליו הכתוב לעכב, שבלא לוחות אין לו דין ארון. ויתכן שזה נכלל בדברי רש"י בתירוצו, שבא ללמד שבעודו ארון לבדו בלא כפורת יתן תחילה העדות לתוכו ואח"כ יתן הכפורת עליו. ולכאורה פשוט הדבר מצד המציאות, דמהי תיתי שיהפוך הסדר ליתן תחילה כפורת, ומה ענין לצוות על זה. אך אפשר שכונת רש"י שבא ללמדנו דינא, כי מצות הכפורת להינתן על 'הארון' ושלמות הארון הוא רק כאשר הלוחות בתוכו, כי זו כל מהותו וענינו, שהוא מקום הלוחות (ע' תורת משה להחת"ס).

ואכן בפלוגתא דר"מ וחכמים הנ"ל אם הכלים מעכבים את הקרבנות, לא הוזכר הארון, כי לכו"ע אין הארון מעכב את הקרבנות, ובית שני יוכיח שלא היה בו ארון. ומזה נראה שאין הארון בכלל כלי המקדש אלא מקום ללוחות גרידא, ובאין לוחות אין ארון. אלא שא"כ צריך באור מדוע לא נמנית עשיית הארון כמצוה לעצמה שהרי אינו מכלל הכלים. ועל כרחנו לומר שכלול הוא במצות 'ועשו לי מקדש' הגם שאינו כלי מכלי המקדש.

ובאור הדבר הוא שלשיטת הרמב"ם הארון אכן אינו מכלי המקדש אלא מהוה את עיקר מהות המקדש, דהנה פתח הרמב"ם הלכות בית הבחירה מצות עשה לעשות בית לה', מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה [והרמב"ן (ריש תרומה) כתב שעיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה, ושם ידבר עם משה ויצוה את בני ישראל]. ומלמדנו בזה שמהות המקדש הוא להיות 'בית לה', ומעשיו ושימושו של הבית הזה הוא להקריב בו קרבנות ולחוג אליו. אמנם מהו הביטוי המעשי של 'בית לה' - בית שהארון עם לוחות הברית מונחים בו, וכמפורש בדברי הימים (-א כה, ב): 'בית מנוחה לארון ברית ה' - הרי זוהי מהותו של הבית. וכן המשכן נקרא 'משכן העדות' ו'משכן לאהל העדת' - מפני שהוא משכן לארון שבו לוחות העדות, כמו שפירשו הראשונים (רש"י בהעלתך ט, טו; ראב"ע ריש פקודי). וכמו שפירש המש"ח (ריש פקודי) את הכתוב 'אלה פקודי המשכן משכן העדת' - שהארון מוכרח להיות בו העדות (כדבריו בפרשת תרומה הנ"ל), והמשכן נחשב ל'אהל מועד' לאסור הבמות רק כשיש בו ארון (כדבריו בפרשת ראה הנ"ל עפ"י התוספתא), וזה שאמר שדין משכן יש לו רק כשהוא משכן העדות, שהעדות נתונה בו. עכ"ד.

וכן הביא המש"ח (ראה יב, ה), מסוף ספר יהושע ויאסוף יהושע את כל שבטי ישראל שכמה וגו' ויתצבו לפני האלקים וגו' ויקימה שם תחת האלה אשר במקדש ה' ופרש"י לפי שהביאו

כך נאמרה 'בחירה' על מקום המזבח ביחוד, ככתוב במקרא האמור בדוד (דהי"א כב): 'זה הוא בית ה' האלקים וזה מזבח לעלה לישראל'. והן דברי הרמב"ם (רפ"ב מהלכות בית הבחירה) המזבח [החיצון] מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו לעולם שנאמר זה מזבח לעולה לישראל. וע' ברש"י בפרשת ראה על הכתוב 'כי אם במקום אשר יבחר ה' באחד שבטיך שם תעלה עלתיד' (יב, יד), באחד שבטיך - בחלקו של בנימן, שמקום גורן ארונה היבוסית שקנה דוד, בחלקו של בנימין היה. והרי דין 'חלקו של טורף' נאמר רק על המזבח ולא על שאר המקדש, הרי שהבחירה האמורה כאן היינו בחירת מקום המזבח. ע"כ מדברי הגרי"ז.

ואם כן הרי מובן שזה אמור רק על המזבח עצמו שהוא חלק מתבנית הבית ובו נאמרה 'בחירה' על המקום, אבל על מקום הכבש לא נאמרה כלל 'בחירה' הלכך אין הקפדה שיהא בחלקו של טורף, שהרי דין 'חלקו של טורף' אמור כלפי בחירת המקום ככתוב בהאי קרא ד'אשר יבחר ה' באחד שבטיך'.

ומיושבת היטב הקושיא דלעיל מדוע אין מקום הכבש נכלל במדת ששים אמה שנתקבלה על המזבח, שהרי דין זה אשכחו ודרשו מהאי קרא גופיה של בחירת מקום המזבח האמור בדוד, 'זה הוא בית ה' האלקים וזה מזבח לעלה לישראל', שנאמרה בחירת מקום בבית ובחירת מקום במזבח, וכשם שזה של ששים אמה כך גם זה, אבל לענין קדושה לא הוקשו כלל להדדי, וא"כ הכבש שלא נאמרה בו בחירת מקום כאמור ולא נתקדש אלא בהיותו טפל אל המזבח, אינו בכלל מדה זו.¹⁰

ומובן מדוע אין הכבש מפורט במשא בני לוי - שהואיל ואינו מצורת הבנין כשאר הכלים, אין בו דין נשיאה בלויים, ואף ישראל כשרים לשאתו.

ובספר טעמא דקרא להגר"ח ק שליט"א (במהדורות האחרונות) צדד שהואיל ולא נזכר הכבש כלל ולא נאמר ממה הוא עשוי ואופן עשייתו, שמא אין בו דין עשיה ככשאר הכלים, אלא בכל מקום שבאו היו מקימים כבש מהאדמה וכד' ולא נשאוהו עמהם כלל. ומובן היטב לפי האמור, שאין הכבש מצורת הבנין כלל. אך גם בלא חידוש זה¹¹ אתי שפיר כאמור, מפני שאמנם הוא נצרך להכשרו של המזבח אבל אינו מעצם תבנית המשכן אשר הראה את משה בהר.

והנה לענין ארון העדות שבמקדש יש לעיין האם גדרו ככלי המקדש אם לאו, ולכאורה יש בזה סתירה; מחד גיסא לא מנה הרמב"ם מצוה נפרדת לארון, ומזה היה נראה לכאורה שהוא כלול בחלקי המקדש כשאר הכלים. לעומת זאת כשמונה שם את הכלים (בפרק א ה"ו) לא מנה אלא שבעה כלים ולא הזכיר הארון. ומפורש במדרש הגדול (שדבריו תואמים בכ"מ לדברי הרמב"ם): 'ועושין בו שבעה כלים; מזבח וכבש לעלות בו וכיור וכנו לקדש ממנו ומזבח הקטורת ומנורה ושלחן - אבל הארון הרי הוא ללוחות

¹⁰ וצ"ל לפי"ז שהבחירה אינה מעכבת בדעיכה את ההקטרה שלא במקום הנבחר של המזבח, שעל כן כשר להקטיר על הכבש לפי כמה דעות כנ"ל בפנים.

¹¹ בקר"א (ובחיים סג). תמה על סברא זו אטו בכל עת חנייתו עשו כבש מחדש, וגם ממה עשו, כי מאבנים לא נמצא רמז בכל כל המשכן.

לקודש. פרש"י 'קודש' - ארון, על מקום הארון מזה אפילו ליכא ארון. הרי שאעפ"י הארון לא היה שם מ"מ 'מקום ארון' היה, ועליו היו מזיזים. וכמו שכתב הרמב"ם (רפ"ד מהל' בית הבחירה) שבעת שבנה שלמה את הבית וידע שסופו ליחרב בנה בו מקום לגנוז בו הארון למטה במטמוניות עמוקות ועקלקלות, ויאשיהו המלך צוה וגנוז במקום שבנה שלמה [וע' יומא נב-נד פלוגתא דתנאי אם הארון נגנו במקומו או במקום אחר]. וכתבו הגר"ח (סנטסיל 'בענין אבן השתיה') והגרמ"ש (במש"ח, הפטרה לפקודי) ששלמה המלך קידש את המקום המסויים להיות מקום ארון, ובזה פירש במש"ח הכתוב בתפילת שלמה 'ואבנה הבית וגו' ואשם שם מקום לארון אשר שם ברית ה' וגו' - שכיוון שלמה לקדש את מקום הארון שיתקדש בקדושת הארון לענין קטורת והזאות דיוהכ"פ. ומובן א"כ שגם כשהארון אינו מונח שם בפועל, מקומו נתקדש ונבחר לעולם ועד [וכמש"כ הנצי"ב (ראה) על 'המקום אשר יבחר ה' לשום את שמו שם' היינו הארון - הרי נאמרה 'בחירה' על מקום הארון].

וזהו שכתב בספר זוהר הרקיע שאף בבית שני היה הארון אלא שנגנו. ופירוש דבריו שהואיל והמקום נבחר ונתקדש למקום הארון, הרי חשיב שהיה שם 'ארון'. ומובן דלא דמי לכלים שתכליתם השימוש בפועל לעבודה, הלכך מציאותם בפועל מעכבת כמבואר בתוספתא ובירושלמי, משא"כ הארון שאינו כלי לעבודה אלא לקבוע החפצא דבית כמקום מנוחה לארון ברית ה', לפיכך אם אך יש שם 'מקום הארון' הרי הוא בכלל מקום בית מנוחה לארון ברית ה'.

ובזה ניחא קושית רעק"א (בשו"ת חת"ס יו"ד קלו) היאך קיימו בבית שני מצות ועשו לי מקדש והרי לא היה שם ארון - אך כיון שנבחר ונתקדש מקום הארון להיות כארון, נתקיימה בכך המצוה.

ובזה יש ליתן טעם במה שהעיר המלבי"ם (במלכים-א ח) על שינוי סדר הכנסת הארון והכלים במשכן ובמקדש, שבמשכן הכניס משה רבינו הארון תחילה ואח"כ שאר הכלים ואילו בבית המקדש הכניס שלמה את הארון לבסוף - ולפי האמור י"ל שבמדבר שלא היתה שם קדושת מקום מסוים, הרי ללא הארון לא חשיב 'מקדש' ובית לה' כלל, לכך הכניס תחילה את הארון ובכך חל שם מקדש לה' ורק אז יש להכניס בו הכלים, שהכלים אינם קודמים ל'בית'. לעומת זאת בבית עולמים שכבר היתה בחירה על מקום הבית והארון, הרי שם 'בית ה' עליו אף בלא הארון עצמו, ולכן הסדר הנכון הוא להכניס תחילה הכלים המשמשים ורק אז להכניס הארון עם הלוחות, כמשל מנהג הדיוט המכניס תחילה את כליו לבית ואז נכנס לדור בתוכו.

שם הארון כמו שנאמר למעלה 'ויתיצבו לפני האלקים'". **וזהו** שכתוב בענין איסור הבמות (ראה): 'כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם - לשכנו תדרשו ובאת שמה וגו' והיה המקום אשר יבחר ה' א"ב לשכן שמו שם - שמה תביאו וגו'". שימת והשכנת שמו היינו לוחות הברית המונחים בו, וכמו שפירש הנצי"ב שם, שבנוב וגבעון לא היתה השראת שמו שם שהרי לא היה הארון שם, לכך הבמות היו מותרות אז. וכן לשון הכתוב ביהושע 'ארון הברית אדון כל הארץ', הרי שנקרא עליו שם ה', והיינו מפני שעיקר הווייתו הוא הלוחות שבתוכו".

וכן אמרו בבמד"ר (ד, יח) 'וכלה אהרן ובניו לכסת את הקדש' - זה הארון, 'ואת כל כלי הקדש' - אלו שלחן ומנורה ושני מזבחות וכל כליהן². הרי מבואר מכל זה שהארון מהוה את החפצא ד'מקדש', להיות בית ה', והוא הוא עיקר הבית לשכינה, ואילו המזבחות השלחן והמנורה הם הכלים המשמשים בבית. וכדברי הרמב"ם ששימוש הבית הוא להיות מוכן להקריב בו קרבנות. ודברנו עוד בענין זה במק"א³.

ואם כן הרי ברור שבעשיית הארון מתקיימת מצות 'ועשו לי מקדש' שהרי הוא הוא עיקר המקדש.

והרי זהו הבאור בשיטת המאירי והמש"ח שהיות הארון במקומו הוא סיבה לאיסור הבמות, כי עי"כ נעשה המקום 'בית ה' וכיון שכן נאסרים הבמות מכל שאר המקומות. ומתוך כך נפתח הפתח לעמוד גם על שיטת הרמב"ם שהארון במקומו אינו אלא סימן אבל עיקר הטעם הוא מפני היותו 'בית', שעל כן בשילה נאסרו הבמות הגם שלא היה הארון במקומו; -

דהנה יש לשאול אם הארון מהוה את עיקר חלות שם הבית, היאך נהגו כל דיני הבית בבית-שני שלא היה שם ארון מונח במקומו. אך התירוץ הוא על פי המבואר בגמרא מנחות (כז:): דפריך גבי הזאות דיוהכ"פ דכתיב בהו 'אל פני הכפרת', אלא מקדש שני דלא הוה ארון וכפורת ה"נ דלא עביד הזאות - אמר רבה בר עולא אמר קרא 'וכפר את מקדש הקדש' - מקום המקדש

יח וכו"ב ברש"י שמואל (ב-ו יח) 'וישב לפני ה' - לפני הארון. וכן כתיב בפלשתים, בשמעם שארון האלקים בא למחנה (ש"א ד): 'וראו הפלשתים כי אמרו בא אלקים אל המחנה' וגו', ואף שהכתוב מתאר מה היה בפניהם אבל מסתבר שלא היה מכנה הכתוב דבר שאינו, ובפשוטו ודאי זהו שם קודש.

יש וכדאמרינן (בסוטה מב) כי ה' אלקיכם ההולך עמכם להלחם לכם וגו' - זה מחנה הארון. וכל כך למה - מפני שהשם וכל כינויו מונחין בארון. והיינו דכתיב (ש"ב ו) 'ארון האלקים אשר נקרא שם ה' צ' ישב הכרבים עליו'.

כ וכן פירש ראב"ע בפשוטו של מקרא 'מקדש הקודש' - הארון. ונראה שזהו פשט הכתוב דברי הימים (-א' כח): 'ראה עתה כי ה' בחר בך לבנות בית למקדש' - בית לארון וללוחות הברית. [ואין חוק לומר שכן משמעות לשון חכמים 'בית המקדש' - בית ללוחות, על משקל 'משכן העדות']. ואפשר שזהו פירוש הכתוב בעבודת יוהכ"פ 'וכפר את מקדש הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח וכפר'. 'מקדש הקדש' - הארון, בהזאות דבין הברים. 'ואת אהל מועד' בהזאות דפרוכת, 'ואת המזבח' - במתנותיו.

כא שיעור סא, ו-1 בענין משא הארון.

